

Pekka Leskinen

ALOITTAMISEN TUSKA

Poikien pienryhmätoiminnan aloittaminen

Opinnäytetyö

KESKI-POHJANMAAN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminta ja nuorisotyö

Huhtikuu 2012

TIIVISTELMÄ

Yksikkö Humanistinen ja kasvatustieteiden yksikkö, Ylivieskan yksikkö	Aika Huhtikuu 2012	Tekijä/tekijät Pekka Leskinen
Koulutusohjelma Kansalaistoiminta ja nuorisotyö		
Työn nimi Aloittamisen tuskien poikien pienryhmätoiminnan aloittaminen		
Työn ohjaaja KT Reetta Leppälä	Sivumäärä 35	
Työelämäohjaaja Sanna Parkkinen		
<p>Minua pyydettiin kehittämään toimintaa Oulun Hiukkavaaran kaupunginosassa liikkuville alakouluikäisille pojille. Yhdessä kahden nuorisotyönohjaajan kanssa suunnittelimme järjestävämme pienryhmätoimintaa alueella asuville pojille. Toiminta ei kuitenkaan alkanut toimimaan halutulla tavalla. Suurimmaksi ongelmaksi kehittyi poikien kohtaaminen ja heidän saaminen paikalle.</p> <p>Teoriaosiossa tutkin syrjäytymisen käsitettä. Tulen tulokseen, jossa syrjäytymisestä ei pitäisi puhua lasten ja nuorten yhteydessä. Kuvaavampaa olisi puhua syrjäytymisriskeistä. Syrjäytyminen on aina kausaaliketju. Yritän löytää tuon ketjun alkupäätä.</p>		
Asiasana Erityisnuorisotyö, sosiaalihuolto, syrjäytyminen		

ABSTRACT

CENTRAL OSTROBOTHNIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Humanities and Education, Ylivieska	Date April 2012	Author Pekka Leskinen
Degree programme Civic Activity and Youth Work		
Name of thesis The pain of the start. Starting small-group activities for boys		
Instructor Ed.D Reetta Leppälä	Pages 35	
Supervisor Sanna Parkkinen		
<p>I was asked to develop activities for boys hanging in Hiukkavaara's area in Oulu. Together with two youth workers we planned to organize small-group activities for boys living in the Hiukkavaara. The action doesn't start to operate as desired. The biggest question was how to get boys involved.</p> <p>The theory part of the study I'm examining the concept of social exclusion. I find out that the concept of exclusion should not talk about children and young people. Would be more descriptive to speak about the risk of exclusion. Exclusion is always a causal chain. I'm trying to find the beginning of that chain.</p>		
Key words Exclusion, social welfare, specialized youthwork		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 LASTEN JA NUORTEN SYRJÄYTYMINEN	2
2.1 Lasten ja nuorten syrjäytymisen määrittelyminen	3
2.2 Lasten ja nuorten syrjäytymisriskit.....	5
2.2.1 Koulumaailma	6
2.2.2 Perhe ja yksinhuoltajuus	7
3 ERITYISNUORISOTYÖ	9
3.1 Varhainen puuttuminen	10
3.2 Nuoren kasvun turvaaminen	11
4 KEHITTÄMISONGELMAT	13
4.1 Lähtökohta	13
4.2 Toiminnan suunnittelu	14
4.2.1 Toiminnan aloittaminen tyhjästä	14
4.2.2 Toiminnan rungon suunnittelu.....	15
4.2.3 Ihanne asenteet	17
5 TOIMINNAN KUVAUS.....	19
5.1 Ensimmäinen kerta keskiviikko 23.3.2011 klo: 18.00–20.00	20
5.1.1 Tavoitteet ja suunnitelma.....	20
5.1.2 Toteutus.....	20
5.1.3 Tämän kerran arviointi	23
5.2 Toinen kerta keskiviikko 30.3.2011 klo: 18.00–20.00.....	24
5.2.1 Tavoitteet ja suunnitelma.....	24
5.2.2 Toteutus.....	25
5.2.3 Tämän kerran arviointi	27
5.3 Kolmas kerta keskiviikko 7.4.2011 klo: 18.00–20.00.....	28
5.3.1 Tavoitteet ja suunnitelma.....	28
5.3.2 Toteutus.....	29
5.3.3 Tämän kerran arviointi	29

5.4 Neljäs kerta keskiviikko 13.4.2011 klo: 18.00–20.00	30
5.4.1 Tavoitteet ja suunnitelma.....	30
5.4.2 Toteutus.....	30
5.4.3 Tämän kerran arviointi	31
5.5 Viides kerta keskiviikko 21.4.2011 klo: 18.00–20.00.....	31
5.5.1 Tavoitteet ja suunnitelma.....	31
5.5.2 Toteutus.....	32
5.5.3 Tämän kerran arviointi	32
6 POHDINTA	33
LÄHTEET	34

1 JOHDANTO

Oulun Hiukkavaaran kaupunginosan asukasyhteisön jäsenet ovat huolissaan alueen lapsista ja nuorista. Alakouluikäisistä koostuva noin kymmenen nuoren kokoinen poikajoukko tekee pieniä rötöksiä kaupunginosan alueella. Nuoret esimerkiksi naarmuttavat parkkipaikoilla olevia autoja ja ovat sytyttäneet pieniä roskakoripaloja.

Muutama asukasyhdistykseen kuuluva huolestunut äiti on pyytänyt Oulujoen seurakuntaa järjestämään nuorille parempaa tekemistä kuin ulkona pyörimistä ja pikku ilkeyksien tekemistä. Seurakunta otti haasteen vastaan ja pyrkii aloittamaan aluksi viikon välein kokoontuvan erityisryhmän alueen poikien kanssa.

Opinnäytetyössäni suunnittelen ja toteutan näitä viikoittaisia kokoontumisia. Onnistuttaessa opinnäytetyö luo uuden toimintatavan Oulujoen seurakuntaan sekä auttaa alueen nuoria ja vähentää heidän syrjäytymisriskiään. Oulujoen seurakunta on hankkeistanut opinnäytetyöni.

Teoriaosiossa pohdin nuorten syrjäytymistä. Yritän määritellä, mitä on lasten ja nuorten syrjäytyminen ja esittelen muutaman syrjäytymisriskin. Tutkin myös hieman erityisnuorisotyötä: kuinka erityisnuorisotyö voi auttaa syrjäytymisvaarassa olevia lapsia ja nuoria.

2 LASTEN JA NUORTEN SYRJÄYTYMINEN

Syrjäytymisestä puhutaan nykyisin paljon. Usein jätetään kuitenkin määrittelemättä millaista syrjäytyminen on. Syrjäytyminen ei ole kuitenkaan yksiselitteinen asia, vaan käsite tulee avata huolella. Valtiotieteiden lisensiaatin Tuula Helneen ja valtiotieteiden tohtorin Antti Kariston mukaan syrjäytymisen käsite otettiin 1970-luvulla ensimmäistä kertaa mukaan sosiaalipoliittiseen keskusteluun Suomessa. Käsite tuli ruotsalaisesta työmarkkinatutkimuksesta. Ruotsin sanasta *utslagning* hieman kömpelösti käännetty ”uloslyönti” korvattiin nopeasti syrjäytymisellä. Tuolloin syrjäytymisellä tarkoitettiin lähinnä työttömyyttä, työkyvyttömyyttä tai ennenaikaista eläkkeelle siirtymistä. (Helne & Karisto 1992, 517.)

Jos syrjäytyminen on rinnastettavissa talouteen niin miten lapsi tai nuori voi olla syrjäytynyt? Ovatko köyhän syrjäytyneen perheen lapset ja nuoret siis automaattisesti syrjäytyneitä, koska heidän perheillään ei ole samanlaista varallisuutta kuin muiden lasten perheillä? Mielestäni taloudellista syrjäytymistä pohtimalla ei voida vastata näihin kysymyksiin. Nykyään syrjäytymisellä tarkoitetaan kuitenkin kaikkea erilaista, tavanomaisesta poikkeavaa. Siihen liittyy keskeisesti kolme tekijää: köyhyys, eristyminen ja kyvyttömyys. Reijo Väärälä pohtii artikkelissaan Tarvitseeko Suomi syrjäytymisen vastaista ohjelmaa syrjäytymisen käsitettä. Väärälän mukaan siitä on tullut väljä yleisnimitys kaikelle erilaisuudelle, tässä mielessä käsite on nykyään mitänsanomaton. Voidaanko lasten ja nuorten syrjäytyminen siis niputtaa samaan syrjäytyneiden massaan kuin kaikki muukin syrjäytyminen vai tarvitaanko lasten ja nuorten syrjäytymistä kuvaamaan uusi toimivampi määritelmä? (Väärälä 2000, 74–77.)

2.1 Lasten ja nuorten syrjäytymisen määritteleminen

Syrjäytymisestä puhuttaessa on siis vaikeaa tietää mistä puhutaan. Syrjäytymisellä tarkoitetaan mitä erilaisimpia asioita. Siinä voi olla kysymys esimerkiksi sosiaalisesta, taloudellisesta, sukupuolisesta, seksuaalisesta tai vaikka uskonnollisesta syrjäytymisestä. Aikaisemmin käsitettä tutkiessani kirjoitin lähinnä taloudellisesta syrjäytymisestä, sillä se liittyy vahvasti käsitteen historiaan. Artikkelissaan Lasten syrjäytyminen – laiminlyöty alue tutkimuksessa Irmeli Järventie toteaa, että syrjäytymisen käsite on hyvin epäselvä lapsista puhuttaessa, eikä aikuisten näkökulmasta kehitetty käsite sovellu puhuttaessa lasten syrjäytymisestä (Järventie 2000, 135).

Lasten ja nuorten köyhyys ei ole riippuvainen lasten ja nuorten omista teoista. On selvää, että perheen vähävaraisuus ajaa lapset ja nuoret syrjäytymisriskiin. Perheen talouden vaikuttamista lasten syrjäytymiseen on mielestäni hyvä mitata YK:n lasten oikeuksien sopimuksen mukaan, pystyvätkö lapset tyydyttämään sopimuksen asettamat tarpeensa ja oikeutensa. Lasten oikeuksien sopimuksen artikla 27 ottaa kantaa lasten ja nuorten taloudelliseen hyvinvointiin.

Sopimusvaltiot tunnustavat jokaisen lapsen oikeuden hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon.

Vanhemmilla tai muilla lapsen huollosta vastaavilla on ensisijainen velvollisuus kykyjensä ja taloudellisten mahdollisuuksiensa mukaisesti turvata lapsen kehityksen kannalta välttämättömät elinolosuhteet.

Sopimusvaltiot ryhtyvät kansallisten olosuhteidensa ja varojensa mukaisesti tarpeellisiin toimiin tukeakseen vanhempia ja muita lapsesta vastuussa olevia tämän oikeuden toteuttamisessa sekä antavat tarvittaessa aineellista apua ja tukevat ohjelmia, joissa kiinnitetään huomiota erityisesti ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen.

Sopimusvaltiot pyrkivät kaikin mahdollisin keinoin turvaamaan lapsen elatusmaksujen saannin vanhemmilta tai muilta lapsesta taloudellisessa vastuussa olevilta niin sopimusvaltioissa kuin ulkomailla. Erityisesti silloin kun lapsesta taloudellisessa vastuussa oleva asuu eri maassa kuin lapsi, sopimusvaltiot edistävät kansainvälisiin sopimuksiin liittymistä tai niiden tekemistä sekä muiden asianmukaisten järjestelyjen tekemistä.

(YK:n lasten oikeuksien sopimus, 27 artikla.)

Lasten oikeuksien sopimuksen mukaisesti lapsi tai nuori on syrjäytynyt taloudellisesti silloin, kun yllä olevan artiklan ensimmäinen kohta ei täyty.

Millaista on lasten ja nuorten eristymisen? Yleinen käsitys lienee, että lapsi tai nuori on eristynyt kun hän ei osallistu yhteiskunnan toimintaan kuten muut samanikäiset. Hyvin usein tarkastelun kohteena on vain koulu, mutta poikkeavuutta esiintyy myös koulumaailman ulkopuolella eli vapaa-ajalla. Kristiina Huhtanen kysyy kirjassaan Kun huoli herää mihin pitäisi vetää normaaliuden ja poikkeavuuden raja. Ja toteaa rajan olevan veteen piirretty viiva, joka aaltoilee kulttuurin ja historian mukana (Huhtanen 2007, 66). On selvää, että raja vaihtelee eri kulttuurien ja ajan hengen mukaisesti. Johonkin raja on mielestäni laitettava, muuten huoli ei koskaan herää. Ihmisistä puhuttaessa rajan laittaminen on vaikeaa. Määrittääkö se siihen kuinka paljon yksilö poikkeaa keskiarvosta, normaalista ja jokapäiväisestä? Mielestäni on normaalia, että lapsella ja nuorella on kavereita niin koulussa kuin kotonakin. Epänormaali eli poikkeava on tilanne, jossa lapsi tai nuori on yksin sekä koulussa että kotona. Siinä vaiheessa kun lapsi tai nuori ei enää löydä kavereita tai harrastuksia samanikäisten lasten tai nuorten parista hän menee mielestäni rajan toiselle puolelle, sosiaalisen syrjäytymisen puolelle ja eristyy muista samanikäisistä.

Kolmas tekijä köyhyyden ja eristymisen lisäksi on kyvyttömyys. Lapsi tai nuori ei voi olla mielestäni syrjäytynyt kyvyttömyyttään. Lapsi tai nuori voi puolestaan

kuulua riskiryhmään, joka on alttiina syrjäytymiselle tulevaisuudessa työelämään siirryttäessä. Nykyisessä koulumaailmassa erityistä tukea tarvitsevat nuoret havaitaan helposti ja näille pyritään järjestämään heidän tasoaan vastaavaa opetusta. Erityistä tukea tarvitsevat eivät kuitenkaan ole syrjäytyneitä, sillä he eivät ole ylittäneet rajaa. Lapsi tai nuori, joka ei piittaa koulun käynnistä ei ole syrjäytynyt vaan hän on syrjäytymisvaarassa.

En koe kovin mielekkääksi käyttää termiä syrjäytyminen kun puhutaan lapsista ja nuorista. Kuten jo aikaisemmin Irmeli Järventietä lainaten kirjoitin, ettei syrjäytymisen käsite sovellu lapsiin ja nuoriin. Nämä kolme syrjäytymisen elementtiä, köyhyys, eristyminen ja kyvyttömyys, ovat kyllä mukana lasten ja nuorten elämässä, mutta eivät välttämättä kerro syrjäytyneisyydestä samaan tapaan kuin aikuisilla. Mielestäni pitäisi puhua lasten ja nuorten syrjäytymisriskistä. Johtopäätökseni on, ettei pidä puhua syrjäytymisestä lasten ja nuorten kohdalla, vaan pitäisi puhua syrjäytymisriskistä, tekijöistä, jotka altistavat lapsen tai nuoren tulevaisuuden vaaraan. Ongelma pysyy edelleen. Vieläkään ei oikein tiedetä, mistä puhutaan kun puhutaan syrjäytymisestä lasten ja nuorten kohdalla. En missään nimessä väitä, ettei syrjäytyneitä lapsia ja nuoria ole.

2.2 Lasten ja nuorten syrjäytymisriskit

Tässä otsikossa pohditaan tekijöitä, jotka saattavat johtaa lapsen tai nuoren syrjäytymiseen jossain elämänvaiheessa. Syrjäytymisriskejä ovat esimerkiksi huono koulumenestys, joka saattaa johtaa vaikeuteen päästä haluttuun jatko-opiskelupaikkaan, joka taas vaikuttaa työelämään siirtymiseen. Toinen riski on esimerkiksi koulukiusaaminen, jossa kiusattu saattaa sulkeutua kuoreensa ja menettää ystäviä ja kavereita, näin hänen sosiaalinen elämänsä on uhattuna. Syrjäytyminen on hyvin usein siis tällainen kausaliiteettiketju, joka alkaa syrjäytymisris-

kistä. Nämä riskit ovat arkipäivää vanhempien erosta hiukan tavanomaista huonompaan koenumeroon.

2.2.1 Koulumaailma

Koulumaailma sisältää monia syy- seuraussuhteen alkupään asioita, joita saattaa nopealla tutkimisella pitää kausaaliteettiketjun alkupäinä, mutta jotka eivät kuitenkaan näitä ole. Tällaisista hämäävistä ketjunaluista esimerkkeinä ovat huono koulumenestys ja koulusta luvatta poissaoleminen. Kummankin takana on kuitenkin tekijöitä, joita on vaikeaa nähdä. Huono koulumenestys on vain jäävuorenhuippu, jonka alle kätkeytyy muita tekijöitä. Nämä pinnan alapuolella olevat asiat ovat kausaaliteettiketjun alkupää.

Kristiina Huhtasen mukaan koulumaailman sosiaalista toimintaa, käyttäytymistä ja puhetta ohjaavat normit. Näiden normien noudattamista seuraa arvostusta, hyväksyntää ja suosiota. Rikkomisesta taas seuraa sanktioita eli rangaistuksia. Koulumaailman normit jakautuvat virallisiin ja epävirallisiin. Opettajat ja kouluhenkilökunta valvovat muun muassa koululainsäädännön ja opetussuunnitelman määräyksiä. Oppilailla voi kuitenkin olla oma normistonsa, jotka ovat ristiriidassa koulun ihannenormien kanssa. Pahimmassa tapauksessa panoutuinen koulunkäyntiin voi olla syrjinnällä ja pilkkaamisella rangaistavaa. (Huhtanen 2007, 68.)

Jos oppilaiden ja opettajien normit ovat ristiriidassa, oppilaan tulee valita kumpia normeja hän pitää tärkeämpänä. Lapsen ja nuoren arviointikyky voi olla puutteellista ja on vaikeaa nähdä mikä on itselle hyväksi. Sosiaalinen paine tekee valinnasta vielä vaikeamman. Tämä normiristiriita on erään kausaaliteetin alkupää. Jos oppilaiden normit sisältäisivät esimerkiksi hyvän koulumenestyksen ihanteen, ei koulumenestys olisi enää kenenkään mielestä tuomittavaa.

2.2.2 Perhe ja yksinhuoltajuus

Koulun lisäksi lapset ja nuoret viettävät suurimman osan ajastaan kotona perheen kanssa. Perheen vaikutusta olen jo pohtinut aikaisemminkin esimerkiksi talouden osalta. Irmeli Järventie on tehnyt vuonna 1999 tutkimuksen, joka tutki 365 seitsemästä yhdeksään ikävuoteen vanhojen lasten sosiaalisen ympäristön vaikutusta syrjäytymisriskiin. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että suurimmassa syrjäytymisriskissä olevat lapset kokivat, ettei kukaan välitä heistä kotona. He kärsivät yksinäisyydestä, ystävien puutteesta sekä unettomuudesta. He myös ilmaisivat masennuksen oireita kuten itsensä vihaamista ja pahaksi kokemista. Järventien tutkimus osoittaa, että koti on mahdollinen syrjäytymisketjun alku. Tutkimus osoitti lisäksi, että perushoivan puute on yksi suuri syrjäytymisriski. (Järventie 2000, 135-153.)

Kun ydinperhe hajoaa, muuttuu tilanne toisenlaiseksi. Järventien tutkimustulokset eivät erotelleet vastanneiden perhetaustaa eli tutkimuksesta ei näy yksinhuoltajuuden vaikutusta. Anita Haatajan mukaan yksinhuoltajuus on muuttunut viime vuosikymmenien aikana Suomessa. Vielä 1950 yksinhuoltajia oli yli 80000 eli noin 14 prosenttia kaikista lapsiperheistä. 1990-luvun alussa määrä oli suhteessa sama, mutta syy oli eri. 1950-luvulla suurin syy oli sodanaikana leskiksi jääneet yksinhuoltajat. Nykyisin yksinhuoltajien osuus kaikista lapsiperheistä on hieman alle kaksikymmentä prosenttia. Haatajan mukaan yksinhuoltaja on nainen noin yhdeksän kertaa kymmenestä yksinhuoltajasta. (Haataja 2009, 52–53.) Haatajan yksinhuoltajaäitejä koskevan tutkimuksen mukaan yksinhuoltajaäitien työmarkkina-asema ja koulutustaso on jäänyt 1990-luvun vaiheesta jälkeen puolisoäideistä (Haataja 2009, 106).

Yksinhuoltajaperheiden tulotaso on alhaisempi kuin perheen, jossa on kaksi työssä käyvää ihmistä, vaikka tuloja suhteuttaisikin perheen päivittäisiin menoihin.

Anne Palmunen kirjoittaa lapsen psyykkisen kehityksen ja hyvinvoinnin olevan sidoksissa vanhempiin ja perheeseen. Lasten tarve hoivaajista ja kasvattajista on Palmusen mukaan tosiasia. (Palmunen 2006, 62.) Lapsi siis tarvitsee vanhempien tukea kehittyäkseen. Riittääkö yhdellä vanhemmalla aikaa antaa rakkauttaan lapsilleen, jotta nämä kokisivat saavansa sitä riittävästi?

Uskon yksinhuoltajuuden olevan yksi syrjäytymisenriskeistä, jopa hyvin iso riski. Omana kokemuksena tiedän, että yksinhuoltajan on vaikeaa löytää sopiva suhde työn ja lasten kasvatuksen välillä. Olen kasvanut itse harvinaisessa tilanteessa, jossa yksinhuoltajana toimii isä. Haatajan tekemän tutkimuksen mukaan kaikista lapsiperheistä vain 2,6 prosenttia ovat tällaisia perheitä (Haataja 2009, 53). Seitsemästä neljään töissä oleva isä tarkoittaa paljon vapaa-aikaa ilman kotona olevaa aikuista. Jälkeenpäin katsottuna oma lapsuuteni ja nuoruuteni yksin kotona sisältää monia riskejä syrjäytymiselle.

3 ERITYISNUORISOTYÖ

Mauno Nivalan mukaan diakonia on kristilliseen rakkauteen perustuvaa palvelua. Diakonian lähtökohtana ovat Jeesuksen esimerkki ja hänen opetukset. Raamatussa evankelistat kuvaavat kuinka Jeesus kohtasi apua tarvitsevia köyhiä, paransi sairaita ja kohtasi syrjäytyneitä. Alkuseurakunnissa diakonia näkyi huolenpitona köyhistä, sairaista, vangeista ja muista kärsivistä. (Nivala 2005, 138.)

Diakonia on yksi kirkon perustehtävistä. Kirkkolaki luettelee kirkon tehtävät yhteiskunnassa

Tunnustuksensa mukaisesti kirkko julistaa Jumalan sanaa ja jakaa sakramentteja sekä toimii muutenkin kristillisen sanoman levittämiseksi ja lähimmäisenrakkauden toteuttamiseksi (Kirkkolaki).

Kirkkolain mukaan kirkon perustehtäviin kuuluu lähimmäisenrakkauden toteuttaminen yhteiskunnassa eli diakoniatyö.

Nivalan mukaan kirkon nuorisotyö perustuu Jeesuksen antamaan kaste ja lähetyskäskyyn (Nivala 2005, 139).

Minulle on annettu kaikki valta taivaassa ja maan päällä. Menkää siis ja tehkää kaikki kansat minun opetuslapsikseni: kastakaa heitä Isän ja Pojan ja Pyhän Hengen nimeen ja opettakaa heitä noudattamaan kaikkea, mitä minä olen käsenyt teidän noudattaa. Ja katso, minä olen teidän kansanne kaikki päivät maailman loppuun asti. (Matt. 18:18–20.)

Usein nuorisotyössä ja rippikoulutyössä unohdetaan Jeesuksen opetuksista lähimmäisenrakkaus. Kasteopetuksen tärkein tehtävä on ollut auttaa nuorta uskomaan kolmiyhteiseen Jumalaan. Erityisnuorisotyö on Nivalan mukaan nuorisotyön ja diakonian työn yhteinen työmuoto, se ei ole täysin kumpaakaan. Toimivaan erityisnuorisotyöhön tarvitaan osaamista molemmilta osa-alueilta. (Nivala 2005, 140.)

3.1 Varhainen puuttuminen

Yksi erityisnuorisotyön työmuodoista on varhainen puuttuminen. Yksinkertaisimmillaan varhaisella puuttumisella tarkoitetaan sitä, että ongelmat havaitaan ja niihin pyritään löytämään ratkaisuja mahdollisemman aikaisessa vaiheessa (Huhtanen 2007, 28). Varhainen puuttuminen yhdistetään yleensä koulumaailmaan ja siellä sitä tehdäänkin eniten. Koulu ei kuitenkaan pysty ratkaisemaan kaikkia lasten ja nuorten ongelmia, sillä kaikki ongelmat eivät aina ole koulumaailman sisäpuolella, mutta koulun henkilökunta pystyy puuttumaan kaikkiin ongelmiin.

Varhainen puuttuminen tarkoittaa siis puuttumista oppilaiden ongelmiin kuten oppimisvaikeuksiin, poikkeavaan käytökseen ja oppilaan hyvinvointia uhkaaviin tekijöihin. Huhtasen mukaan varhainen puuttuminen on prosessi, joka ei noudata mitään tiettyä menettelykaavaa, joka toimisi tilanteessa kuin tilanteessa. Varhaisen puuttumisen tarve ilmenee oppilaan käyttäytymisessä, tavallisesti huolen herättää poikkeava käytös. Puuttumalla yritetään estää lapsen tai nuoren ongelmien kehittyminen ja kasaantuminen. (Huhtanen 2007, 29.)

Oppilaiden koulunkäyntiin puuttuminen voi olla kodille uusi eikä välttämättä kovin miellyttävä kokemus. Vanhempien omat muistikuvat koulusta vaikuttavat varmasti siihen, kuinka he kokevat varhaisen puuttumisen. Opettajan tai jonkin muun auktoriteetin kuten seurakunnan työntekijän puuttuminen kodin asioihin on joidenkin mielestä henkilökohtaisen rajan ylittämistä. Kasvatusvastuu lapsista on kuitenkin heidän vanhemmillaan, eikä sitä voi eikä saa siirtää ammattilaisille. Ammattilaiset voivat kyllä toimia huoltajien apuna.

3.2 Nuoren kasvun turvaaminen

Unto Matinlompolo kirjoittaa nykymedian tuovan paineita vanhemmuuteen. Mediassa esiintyvät täydelliset kasvattajat saattavat auttaa tavallisia kasvattajia menettämään itsetuntoaan. Kasvattajan omat kyvyt tuntuvat rajallisilta ja kasvattaminen ja vanhemmuus saavat pahimmassa tapauksessa suorittamisen leiman, josta kasvattamisessa ja vanhemmuudessa ei ole kysymys. (Matinlompolo 2007, 104–105.)

Tilanteessa, jossa lasten kasvattaminen on arvioitavaa suorittamista, vanhemmat näkevät itsensä vajaina kasvattajina aina kun jokin vaikeus ilmenee. Matinlompolon mukaan vanhemmuuden pitäisi tapahtua tavallisessa arjessa, jossa vanhemmat ovat itse esimerkkejä. Tällaisen tavallisen arjen tapahtumapaikkoja ovat kodin keittiö, olohuone, eteinen ja piha. Vanhemmuutta voivat tukea esimerkiksi päivähoito, koulu, seurakunta ja harrastukset. (Matinlompolo 2007, 106.)

Nykymedian kuva täydellisestä kasvattajasta on mielestäni sanavalmis isä, jolla ei mene sormi suuhun, vaikka mitä tapahtuisi. Miten Matinlompolon luoma uhka näkyy tällaisessa tilanteessa? Lapselle on varmasti helppo luoda vaikutelma, jossa isä pystyy mihin vain. Lapsi katsoo aina isäänsä ylöspäin. Lapsi kuitenkin kasvaa. Viimeistään murrosiässä lapsi tajuaa, ettei isä olekaan kaikkietävä, vaan ihan tavallinen isä. Yleensä se riittää, että lapsi tajuaa, ettei isä olekaan täydellinen ihminen. Mutta, jos lapsi tajuaa isän luoman omakuvan olevan selkeässä riidassa todellisuuden kanssa, voi pudotus todellisuuteen olla raju. Isän tai kasvattajan yleensä ei tule olla täydellinen ihminen, vaan hänen pitää olla luonnollinen erehtyvä olento, joka saa vastata kysymyksiin ”öö en tiedä.”

Tanja Manner-Raappanan mielestä median syyttäminen kaikesta on helppoa. Hänen mielestään mediaa on syytetty turhaan esimerkiksi vanhemmuuden paineista tai lapsuuden lyhentymisestä. Hänen mukaan media voi osaltaan välittää ja voimistaa kulttuurin arvoja, mutta se ei tuota niitä itsenäisesti. (Manner-Raappana 2007, 118–119.) Nykyään myös mediaa voidaan pitää yhtenä kasvattajana. Pidän selvänä, että perheestä, jossa ei ole televisiota tulee lapsia yhtäläillä kuin perheistä, joissa televisiota katsotaan päivittäin. Media vaikuttaa nuorten ajatteluun, se tarjoaa valmiita malleja, katsojista on kiinni mitä näistä malleista otetaan vastaan.

Manner-Raappanan mukaan media tarjoaa nuorille malleja ongelmatilanteiden ratkaisuun. Usein mediaväkivallan pelätään olevan haitallista kasvuikäisille. Manner-Raappanan mukaan se kuitenkin mahdollistaa nuorelle myös pohdinnan väkivallan moraalista ja omien valinnoiden punnitsemisesta. (Manner-Raappana 2007, 124–125.) Olen osittain samaa mieltä Manner-Raappanan kanssa. Mediaväkivalta ei turhaan ole saanut ikärajoituksia. Pelit ja elokuvat, jotka on kielletty alle kahdeksantoistavuotiailta saattavat sisältää moraalitonta väkivaltaa, joka ei anna nuorelle mahdollisuutta pohtia väkivallan moraalikysymyksiä. Näissä tilanteissa näen kasvattajan vastuun olevan suuri. Kasvattajan täytyy mielestäni tietää, mitä pelejä tai elokuvia kasvatettavat pelaavat tai katsovat.

Manner-Raappanan mukaan mediakasvatusta voidaan opettaa. Siinä vanhempien tulisi seurata mediaa lasten kanssa yhdessä ja keskustella median tarjoamista malleista kuten lehtikuvien pukeutumista. Hänen mukaansa mediamalleista pitäisi keskustella avoimesti ja tuomitsematta. Kasvatustilanteen tulisi arvostaa nuoren ajatusmalleja. Ilman tasavertaisuutta ja molemminpuolista luottamusta ei keskustelu onnistu. (Manner-Raappana 2007, 128–129.)

4 KEHITTÄMISONGELMAT

4.1 Lähtökohta

Loppukesästä 2010 Oulun Hiukkavaaran alueella alkoi tapahtua pieniä rötöksiä. Muun muassa postilaatikoita tuhottiin, autojen kylkiä naarmutettiin ja pururadan varrella sijaitseva makkaranpaistamiseen tarkoitettua kotaa terrorisoitiin. Näiden rötöksien tekijöiksi arveltiin noin kymmenen hengen suuruista alakouluikäisistä nuorista koostuvaa poikaporukkaa. Alueen asukasyhdistyksen jäsenet huolestuivat alueen nuorten toiminnasta ja ottivat yhteyttä sekä kaupungin nuorisotoimeen että Oulujoen seurakunnan nuorisotyöhön.

Hiukkavaaran kaupungin osa koostuu vanhasta Pohjan prikaatin kasarmialueesta, joka on lähivuosina lakkautettu pientä esikuntaa ja jokavuotisia kutsuntoja lukuun ottamatta, ja viidestä kerrostalosta, jotka ovat alun perin toimineet prikaatin työntekijöiden ja näiden perheiden asuintaloina. Hiukkavaaran alueen kerrostalojen kellareista yhdessä toimii päiväkotia ja toisessa on kerhohuone, jossa asukasyhdistys kokoontuu ja seurakunta on pitänyt kerhoja aikoinaan. Kerhotoimintaa ei kuitenkaan ole ollut noissa tiloissa lähivuosina, vaan se on keskittynyt enemmän Myllyojan asuinalueelle noin kahden kilometrin päähän Hiukkavaarasta. Ulkonäöltään aluetta leimaa kasarmin tuoma kolkkous. Kunnollisia vapaa-ajan viettoon tarkoitettuja paikkoja alueella ei ole. Muutos on kuitenkin tulossa, sillä Hiukkavaara on kaavoitettu uudelleen ja kaavoitus on hyväksytty vuonna 2008. Lähivuosina alue kasvaa noin 20000 asukkaan keskukseksi palveluineen kaikkineen (Oulun kaupunki 2012).

Asukasyhdistyksen jäsenet, jotka olivat huolissaan alueen nuorista, pyysivät seurakuntaa järjestämään pojille toimintaa ja opettamaan heitä olemaan ihmisiksi.

Oulujoen seurakunnan nuorisotyössä haaste otettiin vastaan. Päätettiin aloittaa pienryhmä, jossa olisi nuo alueen pojat, kaksi naispuolista nuorisotyönohjaajaa ja minä.

4.2 Toiminnan suunnitteleminen

Päätäminen on helppoa. Toiminnan aloittaminen tyhjästä taas ei. Miten saadaan pojat paikalle ja sitoutumaan toimintaan? Entä miten toiminnasta saadaan riittävän mielekästä, että sinne haluisi tulla aina uudestaan? Miten saadaan poikien asenteita muutettua? Näiden kysymysten kautta lähdimme suunnittelemaan toimintaamme.

4.2.1 Toiminnan aloittaminen tyhjästä

Mielestäni kysymyksistä vaikein oli kuinka saada pojat paikalle ja sitoutumaan toimintaan. Kenelläkään meistä kolmesta ei ollut aikaisemmin kokemusta pienryhmätoiminnan aloittamisesta. Yksi meistä kyllä piti hiukan vastaavia ryhmiä, sillä erolla, että hän ei ollut aloittanut noita ryhmiä itse ja noiden ryhmien jäsenet olivat sosiaalihuollon asiakkaita.

Ensimmäisenä piti määritellä kohderyhmä. Aloitetaanko toiminta, johon voisi osallistua kaikki alueella asuvat alakouluikäiset vai aloitetaanko suljettu ryhmä vain noille ulkona liikkuville pojille? Kaikille avoinna olevassa ryhmässä etuna olisi suurempi osallistujia määrä. Alueella asuu alakouluikäisiä tyttöjä, jotka ovat kyselleet kerhotoimintaa Hiukkavaaraan. Huonona puolena nuo mukana olevat tytöt saattavat vähentää niiden määrää, joille toiminta on alun perin suunnattu.

Vaikka toiminta saavuttaisi kaikki alueen alakouluikäiset, olisi ulkona liikkuvien poikien asenteiden muuttaminen vaikeaa.

Päädettiin siis rajaamaan ryhmästä pois alueen tytöt. Jäljellä olivat siis vain alueen pojat. Seuraava kysymys oli pitäisikö aloittaa poikakerho kaikille vai vain näille ulkona porukalla liikkuville pojille? Päädymme jälkimmäiseen. Nyt kuin ryhmä oli rajattu vain siihen ydinporukkaan, josta olimme yhdessä asukasyhdistyksen kanssa huolissamme, oli aika miettiä kuinka ryhmä saataisiin kokoon. Teimme kutsukirjeen, jossa toimintaa sisältöä on hieman kuvailtu ja ensimmäisen kokoon-tumisen ajankohta on mainittu. Asukasyhdistyksen jäsenet lupasivat toimittaa nämä kutsut perille, sillä meillä ei ollut mitään käsitystä kutsuttavista. Tiesimme vain noin kymmenen pojan saavan kutsukirjeen.

4.2.2 Toiminnan rungon suunnitleminen

Miten toiminnasta tehdään mielekästä ja samalla opettavaista? Otimme käyttöön toimintamallin, jota toinen mukana olleista nuorisotyönohjaajista käytti muissa poikaryhmissään. Tuossa mallissa ollaan vuoroviikoin seurakunnan nuorisotilassa ja vuoroin ollaan jossain muualla esimerkiksi tutustumassa uusiin harrastusmahdollisuuksiin. Tarkoitus oli ottaa käyttöön tuo vanha kerhotila yhden Hiukkavaarassa olevan kerrostalon kellarista. Tuon tila sijaitse hyvällä paikalla, nuorten ei tarvitsisi lähteä mihinkään kauemmaksi, vaan he voisivat olla tilalla kuin kotoon, sillä tuo tila olisi varmasti kaikille tuttu. Ensimmäiset kerrat tultaisiin käyttämään tutustumiseen ja luottamuksen synnyttämiseen. Kaksi ensimmäistä kertaa suunnittelimme pidettävän Hiukkavaarassa ja kolmannelle kerralle suunnitelimme ensimmäisen käynnin jossain muualla. Tästä eteenpäin toiminta jatkuisi edellä mainitun mallin mukaisesti.

Kerrat, joilla ollaan Hiukkavaarassa, päätettiin keskittyvän keskusteluun, pieneen pelailuun ja seuraavan kerran suunnittelemiseen. Näin pojat pääsisivät itse suunnittelemaan toimintaa ja siitä tulisi heille mielekkäämpää. Näiden kertojen keskusteluosuuksilla pyrittäisiin muuttamaan poikien asenteita pikkuhiljaa. Kerrat, jolloin oltaisiin muualla kuin Hiukkavaarassa, päätettiin keskittyvän uusien harrastuksien esittelemiseen Oulun alueella ja kivaan yhdessä olemiseen. Uusien harrastuksien esittelemiseen haluttiin panostaa, koska pojilla tuntui olevan liikaa vapaa-aikaa iltaisin. Jos pojat alkaisivat pelata autojen naarmuttamisen sijasta esimerkiksi jalkapalloa vapaa-ajallaan, olisi toimintamme osunut kohdalleen. Oulussa on paljon harrastusmahdollisuuksia, joista kaikilla ei ole tietoa. Tätä tietoa halusimme välittää eteenpäin.

Sovimme toiminnan päiväksi keskiviikon. Kellon ajaksi valitsimme 18.00–20.00, joka on aikana mielestäni hyvä. Se antaa nuorille mahdollisuuden viettää päivällistä kotona perheen kanssa ja nuoret ehtivät vielä hyvissä ajoin kotia, mutta kuitenkin niin myöhään, että toiminnan jälkeen voi mennä suoraan kotia illan viettoon. Hiukkavaarassa pidettävien kokoontumisen rungoksi päätimme seuraavaa: ensin jutellaan viikon kuulumiset läpi, miten on mennyt koulussa ja vapaa-ajalla. Kuulumisten jälkeen olisi vuorossa jotain kehittävää yhdessä tekemistä, kuten pelailua. Yhdessä tekemisen jälkeen syödään jotain pientä, kuten leipää ja juodaan kaakaota ja lopuksi taas keskustelua ja seuraavan kerran suunnittelemista. Suunnittelimme myös toiminnan arvioinnin joka kerralle sen jälkeen kun pojat ovat lähteneet kotiin. Jatkuva arviointi tehostaa työntekoa ja auttaa keskittymään olennaiseen.

Mietimme myös miten yhteys kotien ja seurakunnan välillä hoidetaan. Otetaanko kuinka tarkka seuranta läsnäolosta käyttöön? Lähetetäänkö poikien mukana joka kerta todistus osallistumisesta, että kotona tiedetään missä pojat ovat. Jonkinlai-

nen seuranta olisi hyvä olla, vaikka emme voi velvoittaa poikia osallistumaan toimintaan. Tällainen kontrolli voisi saada poikia myös sitoutumaan toimintaan aktiivisemmin. Tämän suunnittelu jäi meiltä valitettavasti puolitiehen ja minkäänlaista kontrollia ei otettu käytäntöön. Päätimme, että kirjaamme joka kerta ylös osallistujien nimet ja kävijämäärän.

Emme kuitenkaan halunneet jättää koteja toiminnan ulkopuolelle. Sovimme, että pidämme seurakunnan leirikeskuksessa toimintapäivän, johon kutsutaan mukaan kaikkien osallistujien perheet. Näin pääsisimme näkemään heidän vanhempiaan ja keskustelemaan heidän kanssaan ja vastailemaan heidän kysymyksiinsä. Toimintapäivän tärkein puoli olisi kuitenkin yhdessä tekeminen, joka voisi vaikuttaa perheiden sisäiseen kehitykseen. Päätimme, että pidämme tämän perheidenpäivän, vasta sen jälkeen kuin toimintaa on ollut noin kahden kuukauden ajan.

4.2.3 Ihanne asenteet

Mitä kohti poikien asenteita pyritään muuttamaan? Mikä on ihanne lopputulos, ihanne asennemaailma? Tavoitteeksi otettiin mallikristitty ja Jeesuksen oppien mukainen asennekasvatus. Asennemuutos kohti kultaista sääntöä on vaikeaa. Jätimme tietoisesti viikoittaiset hartaudet pois kokoontumisistamme, ajatuksemme oli, että ne voisivat antaa toiminnalle ”jeesustelu”-leiman, joka ajaisi nuoret tehokkaasti pois toiminnasta. Voiko asenteita muuttaa Raamatun oppien mukaisesti ilman Raamatun lukemista? Tässä tapauksesta suunnittelimme keskustelujen ja opetusten lähtevän nuorten omien tekojen pohjalta. Tällöin oikein ohjattuna keskustelu herättää nuoren sydämessä asuvan moraalilain ja omatunto alkaa toimia nuorissa. Ajatuksemme oli, että tällaisten keskustelujen jälkeen nuoret ajattelisivat uudestaan ennen kuin seuraavan kerran tekevät vastaavia tekoja.

Olisiko hartauden mukaan ottaminen tuonut jotain uutta nuorten asenteisiin? Hyvin suunnitellut hartaudet, jotka pitävät nuorten mielenkiinnon yllä alusta loppuun, voidaan asenteisiin vaikuttaa. Mutta jos edes yksi poika ei jaksaa keskittyä hartauteen, ei siitä ole suurta apua kokonaisuudelle. Kokoontumisten välissä nuoret voivat miettiä, että heitä yritetään käännättää ja he voivat jättää seuraavalla kerralla tulematta paikalle. Näistä syistä päätimme jättää hartaudet pois ja päästä tavoitteeseemme keskustelun ja nuorten oman ymmärtämisen kautta.

5 TOIMINNAN KUVAUS

Vaan kuinka kaikki kävikään? Menikö mikään niin kuin oli suunniteltu? Löytyivätkö pojat paikalle? Toimintaa järjestettiin vain neljä kertaa. Kaikki ei siis onnistunut niin kuin oli tarkoitus. Mikä meni vikaan?

Ensimmäinen vastoinkäyminen tuli jo ennen ensimmäistä kertaa. Saman viikon maanantaina saimme tiedon, että kerrostalo, jonka kellarissa toimintaa oli tarkoitus pitää keskiviikkoisin, menee remonttiin asbestin takia. Päätimme kuitenkin aloittaa toiminnan ja hakea autolla nuoret Myllyojan seurakuntatalolle niinä kertoina, jolloin olisi pitänyt olla Hiukkavaarassa. Tämä muutti toimintaamme täysin. Tarkoitus, jossa oltaisiin joka toinen kerta tilassa, joka on nuorille tuttu, meni kerrolla pilalle. Vaikka järjestimme nuorille kuljetuksen seurakuntatalolle, ei se silti ole sama asia ja pelkonani oli, etteivät nuoret tule paikalle tai olevat vaivaantuneita. Jälkeenpäin on myös helppoa kritisoida meidän tekemää talovalintaa. Ei olisi kannattanut välttämättä valita lähintä seurakuntataloa, jossa ei ole nuortentiloja, vaan olisi ehkä kannattanut kuljettaa nuoret Hintan seurakuntatalolle, jossa on hyvät nuorten tilat, noin neljän kilometrin päähän Hiukkavaarasta. Kuitenkin toiminnan paikaksi valittiin Myllyojan seurakuntatalon ystävän kammari, joka on olohuoneen tyylinen huone, jossa pidetään muun muassa diakoniapiirejä.

5.1 Ensimmäinen kerta keskiviikko 23.3.2011 klo: 18.00–20.00

5.1.1 Tavoitteet ja suunnitelma

Ensimmäisen kerran aiheeksi valitsimme tutustumisen. Tavoitteenamme tutustua nuoriin ja kehittää luottamusta heidän ja meidän vetäjien välillä. Tarkoitus oli myös oppia lähtökohtia, joista pojat tulevat toimintaan mukaan. Pojille pitäisi myös kertoa, miksi tällaista toimintaa pidetään. Tarkoituksena oli myös tehdä säännöt tälle toiminnalle ja paljastaa hieman tulevaa sekä suunnitella sitä.

Runko oli kaikille selvä. Emme oikeastaan jakaneet vastuita eri osioista, koska halusimme toiminnasta inhimillisempää. Mielestäni liian hyvin suunniteltu toiminta jättää pahimmassa tapauksessa liian vähän tilaa kokemuksille ja keskustelulle. Ilman minuuttisuunnitelmaa poikien oma tekeminen ja keskusteleminen vaikuttavat kokoontumisten kulkuun ja näin kokoontumista tulee enemmän niin sanotusti asiakaslähtöistä.

5.1.2 Toteutus

Pojat tuodaan paikalle noin kello 18. Vain neljä poikaa, ajattelen, että tulisi enemmän. Optimistinen ajatukseni oli, että paikalle tulisi ainakin kuusi poikaa. Tiedottamista pitäisi miettiä uudestaan. Ensi silmäyksellä pojat näyttävät aivan tavallisilta pojilta, niin kuin odottaa saattaa. Otan heidät vastaan ja ohjeistan ottamaan ulkovaatteet pois ja siirtymään olotilan puolelle istumaan. Pojat käyttäytyvät kuten vieraassa tilassa käyttäytytään, erittäin asiallisesti, liiankin asiallisesti. Heitä jännittää, sen voi aistia.

Aloitamme keskustelun esittelemme itsemme. Kerromme keitä me olemme, mitä me teemme ja mistä tulemme. On poikien vuoro esitellä itsensä. Heitä hävettää, tilanne on vielä kiusallinen. Kukaan ei halua olla ensimmäinen. Pienen naureskelun jälkeen ensimmäinen aloittaa. Toiset saavat tästä rohkeutta ja kertovat samat jutut itsestään kuin ensimmäinen. Viimeinen pojista, ensimmäisenä vuorossa olleen isovelji, kertoo vielä lyhyemmin, hän ei ilmeisesti halua kertoa kovin paljoa itsestään. Annan asian olla, kukin kertokoon sen mitä haluaa. Kaikki pojat käyvät samaa koulua. Kukaan ei oikeastaan harrastanut mitään joukkueharrastusta, mutta kaksi paljasti tietokoneella pelaamisen ja verkossa olemisen harrastukseksi. Kaikkia poikia yhdisti myös huolestuttava asia, he ovat kaikki yksinhuoltajien lapsia.

Esittelyjen jälkeen leikimme yhdessä, jotta saavuttaisimme tarvittavan luottamuksen. Yhdellä vetäjästä on valmiiksi suunniteltu leikki, myrkkymarja. Pöydälle asetellaan karamelleja epämääräiseen järjestykseen. Yksi pojista on vuorollaan marjanpoimija, joka poistuu huoneesta. Kun poimija on pois huoneesta, valitsevat muut kolme karkkien joukosta yhden karamellin, myrkkymarjan. Poimija nostaa pöydältä yhden karamellin kerralla, jos se ei ole myrkkymarja hän saa jatkaa karamellien poimimista. Mutta jos karamelli on myrkkymarja, pitää muiden poikien huutaa myrkkymarja. Myrkkymarjan poimiminen päättää leikin ja poimija vaihtuu.

Poikien jännitys on käsin kosketeltavissa, mutta tällä kertaa se on positiivista jännitystä. Poimijaa jännittää, hän haluaa mahdollisimman paljon karamelleja. Muita poikia jännittää, he haluavat keskeyttää poiminnan mahdollisimman nopeasti ja huutaa myrkkymarjaa. Leikki on yksinkertainen, mutta toimiva. Siinä jännitetään ja odotetaan porukalla. Aistin, etteivät pojat hirveästi leiki keskenään, niin hyvin

he pääsevät tähän leikkiin mukaan, että ajattelen tämän olevan heille ainutkertais-
ta.

Leikin aikana toinen nuorisotyönohjaajista on valmistanut pienen iltapalan. Keit-
tiön pöydälle on katettuna leiväntekovälineet, kaakaota ja keksiä. Syömme iltapa-
lan samalla jutellen. Vaikuttaa, että suurin kitka on poistunut meidän ja poikien
väliltä. Keskustelemme siitä, kuinka heidän kodeissaan syödään, ovatko kaikki
yhdessä paikalla esimerkiksi päivällisellä tai viikonloppuisin lounaalla. Vastauk-
set tulevat taas ensin kolmelta nuoremmalta ja vanhin pojissa tyytyy pikkuveljen-
sä vastauksiin. Heidän kodeissaan ei syödä säännöllisesti yhdessä, vaan kaikki
käyvät lämmittämässä äidin aikaisemmin tekevän ruuan silloin kuin heillä on näl-
kä.

Lopuksi istumme jälleen olotilan puolelle. Keskustelemme tästä toiminnasta. Mik-
si tätä järjestetään? Kysyn pojilta tietävätkö he miksi juuri heille ja muutamille
heidän kavereilleen tuli postiluukusta kutsu. Pojat katselevan toisiaan, kukaan ei
halua vastata. Kysymys on kiusallinen. Pienen hiljaisuuden jälkeen vanhin pojista
sanoo tietävänsä. Hän kertoo, että on tullut tehtyä tyhmyyksiä porukalla, mutta ei
avaa tarkemmin mitä tyhmyyksiä tai millä porukalla. Kerromme pojille miten
olemme suunnitelleet toiminnan jatkuvat. Pojat innostuvat he haluavat päästä
esimerkiksi Pelibunkkeriin, johon on koottu saman katon alle pelejä minigolfista
Nintendo Wiihin, pelailemaan ja kokeilemaan jousiammuntaa ja seinäkiipeilyä.
Sovimme, että suunnittelemme ensi viikolla tarkemmin vierailupaikkoja. Ker-
romme, että haluamme tutustua poikiin paremmin ennen kuin lähdemme käy-
mään missään. Lopuksi toivotamme pojille hyvää loppuviikkoa ja heidät viedään
takaisin Hiukkavaaraan. Annoimme pojille puhelinnumeromme ja pyysimme hei-
tä ilmoittamaan, jos he eivät pääse tulemaan paikalle.

5.1.3 Tämän kerran arviointi

Kun pojat olivat lähteneet, jäimme vielä toisen nuorisotyönohjaajan kanssa keskustelemaan havainnoistamme. Molempien mielestä kerta oli onnistunut. Opimme paljon pojista. Pettymyksenä oli poikien vähäinen määrä. Päätaavoitteemme oli tutustua poikiin ja synnyttä luottamusta. Mielestämme pääsimme tavoitteisiin.

Saimme tietää poikien tulevan yksinhuoltajien perheistä. Tämä järkytti nuorisotyönohjaajaa, jonka kanssa kävin keskustelun. Mielestäni oli kuitenkin odotettavissa, että näin on. Hiukkavaaran alueella on vain vanhoja kerrostaloja, joissa on matala vuokrataso, johon yksinhuoltajalla rahat riittävät. Asunnot ovat kuitenkin aika pieniä ison perheen asuttavaksi. Havaintoni alueesta perustuu nuoruuteeni, jossa useampi kavereistani asui noissa taloissa, joko itse vuokralla tai äitinsä ja sisarien kanssa. Alueelle vain sattuu tietoisesti tai tiedostamatta muuttamaan paljon yksinhuoltajaperheitä. Tämä tieto yksinhuoltajuudesta auttaa mielestäni ymmärtämään poikia paremmin. Heillä ei ole kuvaa selkeästä perheestä, eikä heillä asu kotona miehen mallia, jonka toimintaa seurata päivittäin.

Mitä teemme mainostuksen kanssa? Lähetämmekö uudet kirjeet vai odotammeko vaan kärsivällisesti? Kerroimme pojille, että kertovat muillekin mitä täällä tehtiin ja mitä on luvassa ensi kerroilla. Luotimme, että sano lähtee kulkemaan ja tavoittaa muut pojat paremmin kuin kirje.

Huolestuttavampaa kuin yksinhuoltajuus oli mielestäni harrastusten puuttuminen. Ainoana harrastuksena pojilla oli tietokoneella pelaaminen. Mielestäni lapset ja nuoret tarvitsevat joukkueharrastuksen, jossa koko joukkueella on yhteinen tavoite, johon päästään vain kun kaikki tekevät parhaansa ja täydentävät toistensa tekemisiä. Joukkueharrastus kasvattaa mielestäni kärsivällisyyttä ja parantaa sosi-

aalisia taitoja. Tietokoneella pelaaminen mielestäni heikentää sosiaalisia taitoja. Tästä harrastuksen puuttumisesta olin aidosti huolissani. Eikö poikien vanhemmillä ole aikaa kuljettaa poikia harrastuksissa vai ovatko pojat itsepäisesti kieltäytyneet harrastamasta mitään? arvelen ensimmäistä.

Mielestämme vaikutti, että olemme osuneet oikeaan. Nämä pojat tarvitsevat juuri tällaista toimintaa, josta he saavat lisää virikkeitä vapaa-ajan viettoon. Toivomme, että seuraavalle kerralle poikia tulee enemmän mukaan.

5.2 Toinen kerta keskiviikko 30.3.2011 klo: 18.00–20.00

5.2.1 Tavoitteet ja suunnitelma

Toisen kerran päällimmäiseksi tavoitteeksi asetimme luottamuksen syventämisen. Toisena tavoitteenamme oli poikien ryhmäytyminen. Tarkoituksena oli, että tämän kerran jälkeen voisimme käydä yhdessä poikien kanssa vierailulla esimerkiksi Pelibunkkerissa, jonne pojat viime kerralla halusivat lähteä.

Suunnittelimme, että aloitamme kokoontumisen keskustelemalla asioista, joita on tapahtunut kokoontumisten välillä. Pojat voisivat kertoa miten koulussa ja vapaaajalla on mennyt. Seuraavana tehtäisiin logo toiminnalle ja keksittäisiin porukalle ja toiminnalle nimi. Tällä kertaa iltapalana tekisimme lämpimiä voileipiä uunissa.

Loppukeskustelun aiheeksi suunnittelimme luottamuksen syntymistä ja menettämistä. Miten luottaminen syntyy ja kuinka sitä pidetään yllä. Suunnittelin, että opetan pojille niin sanotun kolmen l:n säännön: luottamus syntyy lunastetuista lupa-

uksista. Luottamus keskustelusta voisi päästä helposti keskustelemaan sitoutumisesta tähän toimintaan.

5.2.2 Toteutus

Jännitys tiivistyy. Montako poikaa tulee paikalle? Samalla kuin poikia haetaan, järjestelen tilaa. Odotan paikalle useampaa poikaa kuin viime viikolla oli. Ulkoa kuuluu lähestyvän auton ääni. Menen ulos vastaan, pitääkseni ovea auki, mutta oikeasti uteliaisuuttani. Auto pysähtyy ja ulos tulee vain kolme poikaa. Mikä pettymys, odotin useampaa. Pojista vanhin ei ollut mukana. Menemme sisään ja olotilaan istumaan.

Keskustelun aluksi kerron mitä tänään on ohjelmassa. Itse pidän kuin kerrotaan mitä päivän ohjelmassa on, näin pojat voivat heti kertoa, jos jokin asia ei heitä miellytä ja vaikuttaa itse päivän toteutukseen. Ensin haluan tietenkin tietää missä viimekerralla mukana ollut poika on. Poissa olevan pikkuveli kertoo, ettei veljeä kiinnostanut lähteä mukaan tällä kertaa, vaan hän halusi jäädä kotia. Sain kuvan, että jotain jäi kertomatta. Uskon, ettei isoveljeä tulla näkemään vähään aikaan.

Keskustelu jatkuu viikon kuulumisilla. Pojat kertovat miten koulussa on mennyt. Yksi on joutunut jäämään koulun jälkeen jälki-istuntoon tekemään tekemättä olevia kotitehtäviä. Hän ei ollut ehtinyt tehdä niitä kotona, piti pelata tietokonetta ja tehtävät unohtuivat. Kysyin, eikä äiti muistuttanut häntä kotitehtävistä. Sain vastaukseksi, ettei äiti yleensä muistuta kotitehtävistä. Muuten poikien viikko on mennyt hyvin, ei mitään ongelmia tai ainakaan niitä ei meille kerrota.

Keskustelun jälkeen siirrymme askarteluun. Tarkoituksenamme on tehdä toiminnalle logo ja keksiä osuva nimi. Aikaisempi työnimi porukalle on ollut "sällit".

Ehdotus aiheuttaa naurun hörähdyksiä pojissa, kukaan ei halua kuulua sälleihin, ei vaikka siihen laitettaisiin the etuliitteeksi. Halu olla jotain muuta kuin the sälli sai poikien tekemiseen motivaatiota. Seuraan nimen kehittelyä ja logon piirtämistä innostuneena. Pojat keskittyvät tosissaan. Aiheet liikkuvat armeijatermeissä. Pojat ilmeisesti haluavat olla jotain videopelien täydellisiä sotilaita.

Logoa värittäessä huomaan, että yksi pojista on jäänyt vähän ulkopuoliseksi. Joudun huomauttamaan, että tarvitsemme logon, joka sopii meille kaikille, joten se pitää tehdä yhdessä. Paperin keskelle hahmottuu suuri lisko, joka seisoo maapallon päällä. Vasemmassa ylänurkassa on Yhdysvaltojen lippu. Liskon päällä on teksti U.S.M.C. Pojat tuskin itse tietävät mitä nimi tarkoittaa. Kehotan poikia valitsemaan rauhanomaisemman nimen, mutta he päätyvät silti U.S.M.C.:n. Havainnoin, että pojat käyttävät puheessaan paljon englanninkielen kiro sanoja, kuten shit, fuck ja oh my god. Huomautan asiasta pojille, he eivät edes ymmärrä kiroavansa, nuo sanat on vain opittuja peleistä ja televisiosta ja sitä kautta puhekieleen jääneinä.

Logon teon jälkeen siirrymme keittiön puolelle täyttämään voileipiämme, ennen uunissa lämmittämistä. Tämä vie yllättävän paljon aikaa. Leivät ovat kuitenkin hyviä, joten aika ei mennyt täysin hukkaan. Valitettavasti kello on kuitenkin jo niin paljon, että tälle päivälle ei ehdi enää ottamaan mitään muuta. Emme kerkeä käydä läpi suunnittelemaani keskustelua luottamuksesta, logon ja nimen valmistelu ja leipien tekeminen ja syöminen veivät liikaa aikaa. Toivotamme pojille hyvää yötä ja mukavaa viikkoa ja sanomme hakevamme heidät taas seuraavalla viikolla.

5.2.3 Tämän kerran arviointi

Samalla kuin poikia kuljetetaan kotiin, jäin arvioimaan tätä kertaa toisen nuorisotyönohjaajan kanssa. Mielestämme tämä kerta meni muuten hyvin, mutta aika loppui kesken, lopusta jäi paljon asiaa pois. Pojat toimivat meidän mielestä hyvin ja luottamus kehittyi. Tavoitteisiin siis päästiin. Molempien harmiksi kävijämäärä väheni yhdellä. Mielestäni tuo muita hieman vanhemman pojan pois jääminen oli kova isku. Minulla on tunne, etteivät ne kolme poikaa, jotka ovat olleet kahdesti mukana liiku kovin säännöllisesti muun porukan mukana tekemässä pieniä tuhojaan. Minulle jäi kuva, että tämä muita kolmea hieman vanhempi poika liikkuu enemmän muiden mukana ja hän olisi ollut tärkeä palikka muiden poikien saamiseksi paikalle.

U.S.M.C. kysyin vetäjäkollegaltani tietääkö hän mitä lyhenne tarkoittaa. Kerrottuani hänelle sen tarkoittavan United States Marine Corpsia, joka puolestaan on osa United States Armed Forcesia eli Yhdysvaltojen asevoimien puolustushaaran Yhdysvaltojen merijalkaväkeä, hän totesi nimen olevan erikoinen. Nimi on erikoinen, mutta kuitenkin poikien itse yhdessä suunnittelema. Tärkeintä oli tehdä yhdessä logo ja päättää nimi, tämä tavoite täyttyi ja pojat työskentelivät yhdessä toisiaan kuunnellen. Nimi kertoo kuitenkin tietokonepelien vaikutuksesta näiden poikien ajatusmaailmaan. Mielestäni sotapeleissä, joissa uskon poikien törmänneen tällaisiin lyhenteisiin on nykyisin tiukat ikärajat, joten oletan poikien vanhempien ostaneen heille nämä pelit. Nämä pelit sisältävät poikien esikuvia. Omina esikuviani tuossa iässä olivat sen ajan parhaat jalkapalloilijat kuten Jari Litmanen tai brasilialainen Ronaldo. Näillä pojilla nuo esikuvat ja ihanteet ovat sotapeleistä, eivät välttämättä niin terveitä idoleita. Tämä esikuvakysymys pitää tuoda jotenkin esille seuraavilla kerroilla. Ehdotin, että siitä pitää puhua poikien kanssa ja vetäjäkollegani oli samaa mieltä.

Valitettavasti aika jäi tällä kerralla kesken. Luottamuksesta keskusteleminen jäi pois. Tämä keskustelu, jonka mukana olisi keskusteltu myös sitoutumisesta, olisi mielestäni pitänyt mahduttaa jotenkin päivän ohjelmaan. Myös seuraavan kerran suunnittelu jäi pois ohjelmasta. Kerrasta jäi muutenkin hätäinen olo, se ei mennyt, kuten olin toivonut.

5.3 Kolmas kerta keskiviikko 7.4.2011 klo: 18.00–20.00

5.3.1 Tavoitteet ja suunnitelma

Alkuperäinen suunnitelma kolmannelle kerralle oli mennä laavulle paistamaan makkaraa, mutta huono ilma muutti suunnitelman täysin. Joten suunnittelimme vierailun Pelibunkkeriin. Pelibunkkerissa on erilaisia pelejä kuten minigolf ja Segan valmistamia ralliautosimulaattoreita. Sieltä löytyy pelejä, joita on tarkoitus pelata yhdessä. Yhdessä pelaaminen parantaa sosiaalisia taitoja, kehittää motoriikkaa ja koettelee kärsivällisyyttä.

Suunnittelimme pitävämme pienen puhuttelun ennen ja jälkeen pelaamaan menemistä. Ennen pelailua keskustelemme hieman säännöistä ja käyttäytymisestä vieraassa paikassa. Pelailun jälkeen keskustelun aiheena ovat, poikien toiminnasta riippuen, toisen pelaajan kunnioittaminen tai häviämisen kestäminen.

Päätavoitteemme tälle kerralla on viedä ensimmäinen vierailu kunnialla läpi ja antaa pojille uusi kokemus. Hyvä kokemus, jossa yhdessä pelaamisen ja olemisen merkitys on suuri.

5.3.2 Toteutus

Tällä kertaa olen itse mukana hakemassa poikia, tarkoitus on, että ajamme suoraan Pelibunkkerille. Kello on 17.55 ja odotamme sovituksessa paikassa, mutta ketään ei näy. Kello 18.00 eikä vielä näy ketään. 18.15 tajuamme, ettei ketään ole tulossa. Missä kaikki ovat? Järjestetäänkö alueella jotain muuta tänään vai ovatko pojat turhautuneet toimintaan?

Ajamme takaisin seurakuntatalolle. Mietimme, missä pojat ovat? Toinen vetäjästä soittaa lähimmälle nuorisotalolle. Saamme tietää, että siellä on disko alakouluikäisillä tänä iltana. Kaupungin nuoriso-ohjaaja kertoo poikien olevan diskossa. Tällainen ilta tällä kertaa.

5.3.3 Tämän kerran arviointi

Tällä kertaa ilta meni totaalisesti pieleen. Vaikka olemme pyytäneet poikia ilmoittamaan, jos he eivät pääse paikalle, ei mitään ilmoitusta tullut. Tästä pitäisi vielä muistuttaa poikia ja lähettää poikien mukana heidän vanhemmilleen meidän puhelinnumerot.

Virheistä oppii aina jotain uutta. Sovimme, että toinen nuorisotyönohjaajista selvittää kaupungin nuorisotoimen tulevat tapahtumat, ettei tällaisia päällekkäisyyttä pääse enää tapahtumaan.

Mielestäni on hyvä, että pojat kävivät diskossa, he eivät käy muuten nuorisotalolla. Diskossa he voivat tutustua muihin nuoriin, jotka viettävät aikaansa enemmän nuorisotalolla ja löytää itsekin sinne vapaa-ajalla. Diskoon osallistuminen osoittaa myös, että pojilla on tarvetta sosiaalisuudelle.

5.4 Neljäs kerta keskiviikko 13.4.2011 klo: 18.00–20.00

5.4.1 Tavoitteet ja suunnitelma

Koska viime kerralla kaupungin nuorisotoimen disko oli meidän toimintaamme mielekkäämpää, päätimme pitäytyä Pelibunkkeri-suunnitelmassa. Tavoitteet asetimme samoiksi kuin viime kerralla, muistuttaisimme myös ilmoittamisen tärkeydestä.

5.4.2 Toteutus

Olen taas mukana hakemassa poikia. Tällä kertaa pojat ovat jo odottamassa meitä. Olo helpottuu huomattavasti, pojat ovat vielä mukana toiminnassa. Matkalla Pelibunkkeriin keskustelen poikien kanssa ilmoittamisen tärkeydestä ja pelisäänöistä vieraassa paikassa. Pojat kuuntelevat tarkkaavaisesti ja vaikuttavat ymmärtävän, että olemme menossa vieraina paikkaan, jossa voi olla muitakin.

Aloitamme pelaamalla porukalla minigolfia. Ensimmäiset reiät ovat helppoja ja pojat selvittävät ilman, että eroja alkaa muodostua. Neljännen ja viidennen reiän kohdalle peli kuitenkin vaikenee. Ensin yksi pojista ja lopulta toinen jättää leikin kesken. Kolmas ei jaksa kovin kauaa yksin. Pojilta puuttuu pitkäjänteisyyttä. Ensimmäisen vastoinkäymisen jälkeen leikki lopetetaan. Pojat menevät pelailemaan muita pelejä. Segan ralliautosimulaatio saa suurimman huomion ja muut pelit jäävät vähemmälle. Yritän opettaa kahta pojista pelaamaan biljardia, mutta he eivät jaksa keskittyä.

Pojat pitävät pelaamisesta. Sen huomaa heistä. Kuitenkin kuin kello alkaa lähestyä kahdeksaa, pojat ymmärtävät, että nyt täytyy lähteä kotiin. Kotimatalla keskustelimme fiiliksistä. Poikien mielestä tämä kerta oli kaikista mukavin ja he haluavat jo ensi viikolla uudestaan Pelibunkkeriin.

5.4.3 Tämän kerran arviointi

Tämä kerta meni hyvin. Pääsimme tavoitteeseen. Poikien kanssa ei ollut mitään ongelmaa, he käyttäytyivät hyvin. Poikien pitkäjänteisyyttä ja keskittymiskykyä pitäisi saada jotenkin parannettua. Ei vaikuta, että yhdelläkään pojista olisi keskittymishäiriöitä. Uskon, että tietokoneella pelaaminen huonontaa heidän kykyään keskittyä esimerkiksi minigolfiin. Yhdellä reiällä epäonnistuminen luo tunteen, että peli on jo hävitty ja pelistä lähtee mielekkyys.

5.5 Viides kerta keskiviikko 21.4.2011 klo: 18.00–20.00

5.5.1 Tavoitteet ja suunnitelma

Viime kerrasta opin, että olisi hyvä harjoitella pitkäjänteisyyttä. Lähestyvien jääkiekon maailmanmestaruuskisojen kunniaksi suunnittelin täksi kerraksi pöytälatkätturnauksen. Keskustelun aiheiksi ajattelin voittamista ja häviämistä ja vastustajan kunnioittamista. Tämän kerran tavoitteena on saada pojat ymmärtämään, että aina ei voi voittaa, mutta häviämisestäkin voi oppia ja jonkun toisen voittaessa voi myös iloita hänen puolestaan.

5.5.2 Toteutus

Tällä kertaa jään kokoamaan pöytälätkää seurakuntatalolle siksi aikaa kun poikia haetaan paikalle. Paikalle tulee vain yksi pojista. Tämä poika ilmoittaa, etteivät muut enää halua tulla. Ajattelen, että se oli siinä. Pelaamme pöytälätkää ja yritän saada pientä keskustelua liittyen jääkiekkoon. Keskustelukumppanini ei edes tiedä, että jääkiekon maailmanmestaruus kilpailut ovat menossa, hän ei seuraa jääkiekkoa. Käymme myös pihalla pelaamassa mökkipeliä, jossa yritetään kaataa pystyssä olevia puupalikoita puupalikkaa heittämällä. Hän ei jaksanut keskittyä ollenkaan. Päätämme yhdessä lopettaa tämän kerran jo tunnin toiminnan jälkeen.

5.5.3 Tämän kerran arviointi

Suunnitelmissa ja toteutuksessa ei ollut mielestäni mitään vikaa. Poikia ei vain tullut paikalle, jokin toiminnassa ei miellyttä. Luulisi noin kymmenvuotiaita nuoria kiinnostavan jääkiekko, vaan jos kotona ei ole isää, joka katsoisi, niin eivät katso välttämättä pojatkaan. Pelaamisista ei tullut mitään, poika ei jaksanut keskittyä ollenkaan.

6 POHDINTA

Valitettavasti toiminta ei käynnistynyt halutulla tavalla. Alusta asti ilmeni pieniä vastoinkäymisiä, kuten tilaongelma, eikä näistä vastoinkäymisistä päästy kunnolla ylitse. Mielestäni toiminnassa itsessään ei ollut mitään vikaa. Yksittäinen asia, jota pitäisi kehittää, on mainostaminen. Suurin ongelma on saada kaikki kohderyhmään kuuluvat mukaan toimintaan. Toinen ongelma on sitouttaminen, kuinka saada jo mukana olevat jäsenet sitoutumaan viikoittaiseen toimintaan. Kodin ja seurakunnan yhteys ei myöskään toiminut. Odotin innolla perheiden toimintapäivää, mutta valitettavasti toiminta ehti loppua jo ennen sitä.

Vaikka toiminta ei lähtenyt käyntiin, saimme kaikki tästä uuden kokemuksen. Epäonnistuminen pitää kääntää voimavaraksi. Yksityiskohdat, jotka onnistuivat, pitää ottaa uudestaan käyttöön. Huonot suoritukset uusitaan ja hyvät suoritukset toistetaan. Ainakin itselleni tämä yritys antoi uusia kysymyksiä pohdittavaksi.

Vastaavanlaiselle toiminnalle on edelleen tarvetta. Hiukkavaaran kaupunginosassa ei ole mikään muuttunut. Kuulemani mukaan ulkona liikkuu edelleen joukko nuoria. Tilanne on oikeastaan pahentunut, sillä havaintojen mukaan osa alueella liikkuvista nuorista on tullut viettämään vapaa-aikaansa Hiukkavaaraan muista kaupunginosista. Tämän kuullessani näin opinnäytetyöni uudessa valossa, jos se olisi onnistunut, näillä uusilla tulokkailla ei olisi ollut mitään syytä tulla Hiukkavaaraan alueen asukkaiden kiusaksi.

Uskon, että seuraavalla kerralla olemme valmiimpia ja viisaampia ottamaan vastaavanlainen haaste vastaan. Jään odottamaan tuota kertaa. Silloin minulla on siihen paremmat välineet ja enemmän kokemusta.

LÄHTEET

Haataja, A. 2009. Kuka on yksinhuoltaja? Yksinhuoltajien määrä ja profiili eri aineistojen valossa. Teoksessa Forssén K., Haataja A. & Hakovirta M. (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Helsinki: VL-markkinointi oy, 46-62.

Helne, T. & Karisto, A. 1992. Syrjäytymisen ongelma. Teoksessa Riihinen O. (toim.) Sosiaalipolitiikka 2017, näkökulmia suomalaisen yhteiskunnan kehitykseen ja tulevaisuuteen. Helsinki: WSOY, 517-532

Huhtanen, K. 2000. Kun huoli herää... Varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Järventie, I. 2000. Lasten syrjäytyminen – laiminlyöty alue tutkimuksessa ja politiikassa. Teoksessa Heikkilä M. & Karjalainen J. (toim.) Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Tampere: Tammer-Paino oy, 74-85.

Kirkkolaki 26.11.1993/1054

Manner-Raappana, T. 2007. Mediamailma kasvattajana. Teoksessa Kaarina M. (toim.) Helposti särkyvää, nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Gummerus kirjapaino oy, 118-129.

Matinlompolo, U. 2007. Vanhemmuus ei ole ammatti. Teoksessa Kaarina M. (toim.) Helposti särkyvää, nuoren kasvun turvaaminen. Helsinki: Gummerus kirjapaino oy, 104-117.

Nivala, M. 2005. Nuorisodiakonia ja kirkon erityisnuorisotyö. Teoksessa Paananen T. & Tuominen H. (toim.) Nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja oy, 138-146.

Oulun kaupunki. 2012. Hiukkavaara. Www-dokumentti. Luettavissa: <http://oulu.ouka.fi/tekninen/hiukkavaara/>. Luettu 19.4.2012.

Palmunen, A. 2009. Asiantuntijoiden käsitykset yksivanheipaisuudesta. Teoksessa Kääriäinen A., Hämäläinen J. & Pölkki P. (toim.) Ero, vanhemmuus ja tukeminen. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 61-68.

Väärälä, R. 2000. Tarvitseeko Suomi syrjäytymisen vastaista ohjelmaa? Teoksessa Heikkilä M. & Karjalainen J. (toim.) Köyhyys ja hyvinvointivaltion murros. Tampere: Tammer-Paino oy, 74-85.

YK:n lastenoikeuksien sopimus.

http://www.unicef.fi/Lapsen_oikeuksien_sopimus_koko Luettu 19.4.2012

